

Constantin DUVAC

**PLURALITATEA APARENTĂ
DE INFRAȚIUNI**

Ediția a 2-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic

București

-2016-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2016, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DUVAC, CONSTANTIN

Pluralitatea aparentă de infracțiuni / Constantin Duvac. – Ed. a II-a, rev.
și adăug. – București : Universul Juridic, 2016

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-764-7

343.23

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Abrevieri

alin.	= alineat
alin. fin.	= alineat final
c.	= complet
C. Ap.	= Curte de apel
C.D.	= Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem
cit.	= citată de
C. fam.	= Codul familiei
c. mil.	= complet militar
C. pen.	= Codul penal
C. pr. pen.	= Codul de procedură penală
C. silvic	= Codul silvic
CSJ	= Curtea Supremă de Justiție
D.	= Decret
d.	= decizie
d.p.	= decizie penală
d.î.	= decizie de îndrumare
Ed.	= Editura
ed.	= ediția
Î.C.C.J.	= Înalta Curte de Casație și Justiție
J.	= judecătorie
L.	= Lege
J.N.	= Justiția Nouă
L.P.	= Legalitatea Populară
M. Of.	= „Monitorul oficial al României”, partea I,
p.	= penală
P.L.	= Pro Lege
R.R.D.	= Revista Română de Drept
R.D.P.	= „Revista de Drept Penal”
R.R.D.P.I.	= Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale
	R. I = Papadopol Vasile, Popovici Mihai, <i>Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975</i> , București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977
	R. II = Papadopol Vasile, Popovici Mihai, <i>Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1976-1980</i> , București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982
	R. III = Papadopol Vasile, Daneș Ștefan <i>Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1981-1985</i> , București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988
s.	= secție
S.C.J.	= Studii și Cercetări Juridice

S.D.R.	= Studii de Drept Românesc
sent.	= sentință
s.m.	= secția militară
s.p.	= secția penală
T.M.B.	= Tribunalul Municipiului București
TJ	= Tribunalul județean
T. mil.	= Tribunalul militar
T. mil. t.	= Tribunalul militar teritorial
T. p. r.	= Tribunalul popular al raionului
T. reg.	= Tribunalul regional
TS	= Tribunalul Suprem
TS, 07	= Tribunalul Suprem în componerea prevăzută în art. 39 alin. (2) și (3) din Legea pentru organizarea judecătorească
vol.	= volumul
urm.	= următoarele

Conceptul de pluralitate aparentă de infracțiuni

Secțiunea I. Explicații preliminare

1. Noțiunile de unitate și pluralitate folosite în limbajul juridic penal sunt împrumutate din vorbirea obișnuită, unde de asemenea se folosesc aceste concepte, atunci când se formulează o judecată asupra unui ansamblu de entități (oameni, animale, lucruri), spre a desprinde concluzia dacă acestea reprezintă o unitate sau o pluralitate. Pentru a formula o atare judecată în mod inevitabil trebuie să se evalueze obiectul supus examinării în raport cu un termen de referință sau cu o bază de evaluare (prima coordonată). De exemplu, dacă examinăm un cal și raportăm obiectul examinării la o bază de evaluare care va fi unitatea abstractă pe care o desprindem din entitatea supusă evaluării (noțiunea de cal), vom afirma că aceasta din urmă se cuprinde o singură dată în obiectul supus evaluării (calul concret), ca atare, suntem în fața unei unități. În evaluarea de mai sus, ne vom afla în fața unei unități reale și simple, judecata asupra unității fiind corespunzătoare existenței naturale și unice a obiectului supus evaluării. Dacă entitatea abstractă se cuprinde de mai multe ori în entitatea supusă evaluării (de pildă, dacă examinăm o herghelie de cai), vom desprinde concluzia că există o pluralitate de cai. Această pluralitate va fi reală deoarece mulțimea de cai există atunci ca o realitate susceptibilă de a fi constatată prin simțuri. Fiind vorba de mai multe unități vom afirma că unitatea nu este simplă, ci complexă¹.

2. În realitatea de fiecare zi se pot întâlni însă și situații în care unitatea să fie numai aparentă, iar pluralitatea să fie reală (de pildă, dacă din cauza depărtării observatorul nu vede decât un singur cal, nu și pe ceilalți care îl urmează pe stăpân, ori stăpânul hergheliei nu vrea să prezinte observatorului decât un singur animal, pe celelalte ținându-le ascunse). Tot astfel, pluralitatea ar putea fi aparentă, iar unitatea reală (de pildă, zgomotul făcut de un cal în fugă ar putea să pară a proveni de la mai mulți cai)².

3. Aceste concepte de unitate și pluralitate din viața obișnuită au același înțeles și același mecanism și când le transferăm din sfera obișnuită de preocupări în domeniul dreptului penal, adică în domeniul încălcărilor de lege³.

Urmând același raționament ca mai înainte, vom distinge și aici unitatea de infracțiune de pluralitatea de infracțiuni după cum ne situăm în ipoteza: a) când

¹ Constantin Duvac, *Pluralitatea aparentă de infracțiuni*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 11.

² Constantin Duvac, *op. cit.*, p. 11-12.

³ Vintilă Dongoroz, *Drept penal (Tratat)*, București, 1939, p. 324-325.

evaluarea poartă asupra unei singure entități sau b) când evaluarea are în vedere un ansamblu de entități.

a) Dacă evaluăm o singură încălcare concretă de lege, comisă printr-o unică contracție musculară (obiectul supus evaluării) în raport cu baza de evaluare (noțiunea de infracțiune) vom desprinde concluzia că există o unitate de infracțiune deoarece baza de evaluare se cuprinde o singură dată în obiectul evaluat. Unitatea va fi reală deoarece obiectul evaluării este susceptibil de a fi constatat prin simțuri. De asemenea, va fi o unitate simplă deoarece baza de evaluare se cuprinde o singură dată în obiectul supus evaluării¹.

b) Când evaluarea poartă asupra unor date nedeterminate ale realității (obiectul supus evaluării) și raportăm aceste date la baza de evaluare, dacă desprindem concluzia că baza de evaluare se cuprinde de mai multe ori în obiectul supus evaluării, atunci ne aflăm în fața unei pluralități de infracțiuni.

Pluralitatea va fi reală când efectiv din complexul de date ale realității supus evaluării se constată că există mai multe entități susceptibile de a fi constatate prin simțuri ca o pluralitate de infracțiuni. Totodată va fi vorba de o entitate complexă deoarece în cuprinsul ei baza de evaluare se regăsește de mai multe ori².

Evident o atare raportare a bazei de evaluare la complexul de date supuse evaluării, pentru a putea desprinde concluzia unității sau pluralității de infracțiuni, este posibilă numai dacă între entitatea supusă evaluării și baza de evaluare există un element comun de corelare, adică un factor comun (a doua coordonată). În cazul unității și pluralității de infracțiuni, raportarea este posibilă numai dacă infracțiunile au fost comise de aceeași persoană (pluralitatea de infracțiuni comisă de același subiect activ)³.

4. Întocmai ca și în vorbirea obișnuită, unitatea și pluralitatea în domeniul dreptului penal ar putea să constituie o judecată asupra unei entități reale, efective sau asupra unei entități aparente. Dar, dacă în realitatea de fiecare zi aparența în cazul unității sau pluralității de entități se explică printr-o denaturare a realității fie din cauza depărtării, fie a voinței subiectului activ de a ascunde unele componente ale pluralității, fie a condițiilor naturale (de pildă zgomotul calului fiind amplificat, lasă să se creadă că provine de la mai multe animale), factorii obiectivi fiind precumpănitori, aparența în dreptul penal poate avea la bază judecăți sau interpretări legate de interese de politică penală, ori elemente obiective întregite prin interpretări unificatoare, sau prin dispozițiile unificatoare ale legii penale, factorii subiectivi fiind precumpănitori⁴.

5. Formulând o judecată asupra realității înconjurătoare de pe pozițiile științei penale trebuie, de la început, să facem o deosebire între existența naturală, obiectivă a obiectului pe care îl caracterizăm ca o unitate sau ca pluralitate și concluzia juridică asupra unității sau pluralității de infracțiuni, desprinsă pe baza unor interpretări unificatoare sau pe baza dispozițiilor unificatoare ale legii penale,

¹ Constantin Duvac, *op. cit.*, p. 12.

² Vintilă Dongoroz, *op. cit.*, 1939, p. 324-325.

³ *Idem*, p. 325.

⁴ Constantin Duvac, *op. cit.*, p. 13.

concluzie care nu întotdeauna poate să coincidă cu obiectul privit ca o entitate naturală susceptibilă să fie obiectiv constatată. Deși, în mod normal și de cele mai multe ori există incontestabil o atare coincidență, în sensul că judecata cu privire la unitatea obiectului evaluat corespunde unității naturale a acestuia și tot astfel judecata cu privire la o pluralitate de date evaluate corespunde pluralității naturale a obiectelor supuse unei atare evaluări, există și situații când o atare coincidență poate să lipsească, în sensul că ceea ce natural reprezintă o unitate să constituie în lumina legii penale o pluralitate, iar ceea ce în mod natural constituie o pluralitate să fie tratat ca o unitate din perspectiva legii penale¹.

În aceste cazuri, judecata despre unitatea și pluralitatea obiectului pe care îl evaluăm nu modifică realitatea lui naturală, nu face abstracție de aceasta ci numai îi atribuie o altă semnificație, adică îi atribuie un înțeles particular legat de anumite interese de politică penală sau de alte particularități ale represiunii penale ori ale tehnicii legislative.

6. Aceste interese și particularități ar putea genera judecăți unificatoare chiar acolo unde în chip natural obiectul este multiplu, judecățile unificatoare transformând în aparență ceea ce simțurile noastre ar justifica o părere contrară. Aceste judecăți și interpretări unificatoare ar putea să reflecte nu numai o anumită poziție a legii penale, o anumită atitudine subiectivă adoptată de legiuitor în raport cu interesele pe care le-am amintit, dar și existența unor elemente unificatoare, obiective, naturale, cum ar fi corelația strânsă între infracțiunile care formează pluralitatea, elemente care adăugate judecăților unificatoare ale legii sau interpretului din rațiuni de politică penală să confere autoritate și semnificații noi unor entități ale realității, interpretul sau legea atribuind unei pluralități naturale caracterul de unitate și vice-versa².

Așa de pildă, când legea penală unifică prin voința sa pluralitatea de încălcări de lege pe care o reprezintă infracțiunea continuată sau infracțiunea complexă ține seama nu numai de anumite necesități de politică penală (de pildă, evitarea rigorilor concursului de infracțiuni) dar și de strânsa corelație obiectivă, naturală, care există între infracțiunile componente ale infracțiunii continuate sau ale infracțiunii complexe, ceea ce justifică tratarea lor ca o unitate infracțională și nu ca o pluralitate. Dacă printr-o împrejurare oarecare această corelație ar dispărea (de pildă, atunci când ansamblul infracțional nu ar îndeplini condițiile unei infracțiuni continuate sau dacă pedepsele prevăzute de lege pentru infracțiunile absorbite ar fi mai mari decât cele prevăzute pentru infracțiunea absorbantă) infracțiunile componente ale infracțiunii continuate sau complexe își redobândesc autonomia, iar ansamblul infracțional va fi tratat ca un concurs de infracțiuni³.

Tot astfel, pluralitatea de dispoziții legale aplicabile unui ansamblu de fapte ar putea fi considerată o unitate de infracțiune și nu o pluralitate (care devine aparentă) din rațiuni de politică penală și de tehnică legislativă care exclud

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem*, p. 14.

³ *Ibidem.*

posibilitatea ca o faptă unică să fie sancționată atât în baza unor norme de incriminare generale, cât și a unor norme speciale, ori atât în baza unor norme principale, cât și a unor norme subsidiare¹.

Va exista, prin urmare, o *unitate aparentă* de infracțiune când numai privită dintr-o anumită perspectivă încălcarea legii penale apare ca o unitate, deși în realitate constituie o pluralitate reală de încălcări; va exista o *pluralitate aparentă* de încălcări ale legii penale când dintr-o anumită perspectivă ar părea că există o pluralitate de încălcări ale legii penale, deși în realitate ansamblul evaluat constituie o unitate reală².

Secțiunea a II-a. Evoluția conceptelor de unitate de infracțiune și pluralitate de infracțiuni

1. În literatura penală română mai veche³, unitatea și pluralitatea de infracțiuni nu au fost decât în mod cu totul incidental și incomplet cercetate. O primă încercare, dar numai sub aspectul sistematizării materiei, a făcut-o Ioan I. Tanoviceanu⁴, profesor la Universitatea din București și una dintre personalitățile proeminente ale științei dreptului penal român. Profesorul, în tratatul din 1912, a abordat, în cadrul capitolului referitor la clasificările infracțiunilor, problema formelor unității de infracțiune (infracțiunile momentane, continue, simple și de obicei) după care a analizat, într-un capitol distinct, pluralitatea de infracțiuni cu cele două modalități ale sale, cumulul de infracțiuni și recidiva. În acest cadru, Tanoviceanu a distins între

¹ *Ibidem*.

² Vintilă Dongoroz, *Drept penal* (Tratat), reeditarea ediției din 1939, Asociația Română de Științe Penale, București, 2000, p. 263.

³ Vasilake Petroni, *Comentariile dreptului penal*, Imprimeriile Nifon Mitropolitul, București, 1857. Autorul, după o introducere filozofico-juridică, comentează Codul penal Știrbei; Basile Boerescu, *Traité comparatif des délits et des peines*, Paris, 1857; Basile Boerescu, *Codicele Române sau colecțiune de toate legile României*, București, 1873. Acest autor a fost considerat cel mai mare penalist român din secolul al XIX-lea sau mai exact de până la regretatul Ioan I. Tanoviceanu – a se vedea, în acest sens, Petre Ionescu-Muscel, *Istoria dreptului penal român. Spre o nouă justiție penală. Studiu comparat: istorie, filosofie, drept*, Ed. Revista Pozitivă Penală și Penitenciară, București, 1931, p. 159-162; Constantin Eraclide, *Studii practice asupra dreptului criminal*, vol. I, Tipografia Stephan Rassidescu, București, 1865, p. 113-114; Alexandru Crețescu, *Comentariu al Codicelor României – Codice penale*, București, 1866; G. Costa-Foru, *Codicele penal* în Magazinul judecătoresc, vol. II, 1872; Ioan I. Condeescu, *Codice penal român adnotat și explicat*, Tipografia Ștefan Mihăilescu, București, 1883; Mateiu Gr. Ciocărdia, *Curierul Judiciar* nr. 57/1900, p. 453-458 (Discurs referitor la art. 40 din C. pen. de la 1864); George N. Fratoșțișeanu, *Codicele penal*, explicat sub fiecare articol, ed. a II-a, Ed. Librăriei Leon Alcalay, București, 1895, p. 43-51; Gheorghe Pop Șerbănescu, *Drept penal*, Tipografia „Lucrătorilor asociați” Marinescu și Șerban, București, 1902, p. 59-62; Dumitru Ionescu, *Drept penal*, Institutul de Arte Grafice C. Gobl, București, 1902, p. 64-66; Alexandru Oprescu, *Necesitatea revizuirii codicelui penal și principalele modificări ce se impun*, în *Dreptul* nr. 55/1905, p. 449-453; Iulian Teodorescu, *Curs de drept penal și procedură penală*, (editat de Olvian D. Chiorpec), Universitatea din Iași, Facultatea de Drept, Iași, 1918, p. 241-246; Vespasian Pela, *Delicte îngăduite*, București, 1919, p. 172-177.

⁴ Ioan I. Tanoviceanu, *Curs de drept penal*, vol. I, Atelierele Grafice „Socec & Co”, Societatea Anonimă, București, 1912, p. 555-581, 674-755.

infracțiunea de obicei, infracțiunea cu subiecți activi plurali (infracțiunea colectivă) și cumulul de infracțiuni, precum și între cumulul de infracțiuni și infracțiunea complexă, analizând criteriile distinctive propuse îndeosebi în doctrina străină.

2. O altă încercare de clarificare a conceptului de pluralitate de infracțiuni a fost făcută de profesorul Traian Pop¹ din Cluj care a abordat și problematica aparentei, identificând pluralitatea aparentă de infracțiuni numai în cazul *concursei de legi*. Prin *concursele legilor* autorul înțelegea situația, când un act² încalcă sau ar părea că încalcă mai multe legi penale (*stricto sensu*³), sau mai multe dispozițiuni (*paragrafe*) ale legii penale (*lato sensu*). În cazul dintâi, când un act în adevăr încalcă mai multe legi penale, realizând conținutul mai multor infracțiuni, există un *concur real de legi*, considerat ca un *concur de infracțiuni* (existând mai multe acte constitutive legale); în cazul al doilea, când actul numai în *aparență* violează mai multe legi penale (texte), în realitate violând o singură lege penală, adică realizează numai un singur act constitutiv legal, profesorul considera că există un *concur aparent de legi* și, prin urmare, o *unitate de infracțiune*.

În cazul acesta aparența constă în aceea că actului comis i s-ar putea aplica mai multe dispoziții ale legii penale și că, în consecință, ar satisface conținutul constitutiv al mai multor infracțiuni. Numai că, după un examen amănunțit și după aplicarea regulilor interpretării, se desprinde adevărul, în sensul că actului respectiv i se poate aplica numai o singură lege penală, fiindcă numai pe aceasta o violează, adică satisface complet conținutul constitutiv numai al unei singure infracțiuni. În consecință, este vorba de violarea unei singure legi o singură dată, și prin urmare, de o unitate de infracțiune⁴.

Distincția pe care o face autorul ar putea da naștere la unele neînțelegeri. În realitate concursul de legi (de norme) va exista fie în situația când mai multe norme de incriminare independente se referă la același fapt concret, fie dacă mai multe dispoziții de incriminare dintr-o lege se referă la același fapt. Importantă este pluralitatea de norme de incriminare indiferent dacă acestea sunt independente ori fac parte dintr-o lege mai cuprinzătoare⁵.

¹ Traian Pop, *Drept penal comparat. Partea generală*, vol. II, Institutul de arte grafice „Ardealul”, Cluj, 1923, p. 621.

² Prin *act* înțelegem corpus-ul infracțiunii, adică partea externă a infracțiunii. Astfel, *actul* cuprinde *acțiunea și rezultatul* – Traian Pop, p. 284.

³ Prin *lege penală*, în sensul cel mai propriu și strict al cuvântului, înțelegem acea regulă, dispoziție legală (paragraf, text), care sancționează cu pedeapsă o acțiune (sau inacțiune, omisiune) determinată – Traian Pop, p. 83.

⁴ Traian Pop, *op. cit.*, vol. II, 1923, p. 622.

O idee apropiată a fost exprimată și de profesorul Ludovic Biro de la Cluj care a susținut că nu există concurs ideal de infracțiuni în cazul în care actul material de executare violează numai *aparent* mai multe norme penale de incriminare. În acest caz există un *concur ideal aparent* (observăm o altă denumire dată pluralității aparente de infracțiuni – subl. ns) și, prin urmare, unitate de infracțiune. Criteriul distinctiv între unitatea și pluralitatea de infracțiuni este unitatea sau pluralitatea conținuturilor de infracțiuni și nu unitatea sau pluralitatea actelor materiale de executare, prin care s-au realizat aceste conținuturi de infracțiuni. Ludovic Biro, în Ludovic Biro, Matei Basarab, *Curs de drept penal. Partea generală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1963, p. 248, 250.

⁵ Constantin Duvac, *op. cit.*, p. 17.

3. Un rol deosebit în analiza problematicii unității și pluralității de infracțiuni, inclusiv a criteriilor distinctive dintre acestea, l-a avut profesorul Vintilă Dongoroz care, pentru prima dată, a tratat complet și a conceptualizat în mod desăvârșit această materie pornind de la logica internă a fenomenelor cercetate.

În cadrul acestei materii, fostul student al profesorului Ioan I. Tanoviceanu și fondatorul școlii române moderne de drept penal, Vintilă Dongoroz, a definit și distins unitatea și pluralitatea reală de infracțiuni de unitatea și pluralitatea *aparentă* de infracțiuni. *Unitatea* este *reală* atunci când, în mod natural, avem o singură faptă. *Pluralitatea* este *reală*, atunci când, în mod natural, avem mai multe fapte. Dimpotrivă, *unitatea* este *aparentă* când mai multe violări de lege par a fi datorate unei activități fizice unice (unui singur fapt), săvârșită cu o singură rezoluție delictuoasă deși în realitate există o pluralitate de texte și de rezoluții delictuoase. Încercând să exemplifice conceptele menționate, profesorul Vintilă Dongoroz s-a opus părerii majorității autorilor¹ din acea perioadă după care concursul ideal de infracțiuni ar reprezenta un exemplu de unitate reală de infracțiune, pluralitatea fiind numai aparentă. Dimpotrivă, în viziunea profesorului, în cazul concursului ideal de infracțiuni, există o unitate aparentă fiindcă, deși avem o singură activitate, totuși, aceasta conține *comprimate* în ea elementele obiective (cauzalitatea fizică) ale mai multor infracțiuni. De asemenea, susține profesorul, deși avem o singură rezoluție, totuși, în ea găsim *comprimate* elementele subiective ale mai multor rezoluții. Deci, într-o activitate unică se pot comprima elementele mai multor infracțiuni, așa după cum într-un singur înscris se pot comprima mai multe convenții; într-un caz ca și în altul însă, avem o pluralitate reală, iar nu aparentă; numai unitatea este aparentă. Așadar, concursul zis *ideal* de infracțiuni deși are aparența unei unități de infracțiune nu este decât o pluralitate *comprimate*, în opoziție cu concursul *real* la care pluralitatea este *disociată*².

¹ Franz von Liszt, *Traité de droit pénal allemand, Introduction – Partie générale*, tome premier, traduit sur la 17e édition allemande (1908) par M. René Lobstein, V. Giard & E. Briere, Paris, 1911, p. 356 și urm.; Ioan I. Tanoviceanu, *op. cit.*, vol. I, 1912, p. 676; Friedrich Wachenfeld, *Lehrbuch des deutschen Strafrechts*, München, 1914, p. 193; Cas. II nr. 971/1914, Curierul Judiciar nr. 12/1915, p. 97; Roger Garraud, *Traité théorique et pratique du droit pénal français*, vol. III, Paris, 1916, p. 193; J. A. Roux, *Cours de droit pénal et de procédure pénale*, Sirey, Paris, 1920, p. 92; Nicolae T. Buzea, *Principii de drept penal. Infracțiunea penală*, vol. I, Institutul de Arte Grafice „Albina Românească”, Iași, 1937, p. 511-513; Pierre Bouzat, *Traité théorique et pratique de droit pénal*, Paris, 1951, p. 463 și urm.; Pierre Bouzat, Jean Pinatel, *Traité de droit pénal et de criminologie*, tome I, Paris, 1963, p. 584 și urm.; Gaston Stefani, Georges Levasseur, *Droit pénal général et procédure pénale*, tome I, Paris, 1964, p. 358 și urm.; Roger Merle, André Vitu, *Traité de droit criminel. Droit pénal général*, Paris, 1967, p. 595 și urm.

² Vintilă Dongoroz, în Ioan I. Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. II, ed. a II-a, revăzută și completată de Vintilă Dongoroz (doctrina), Corneliu Chiseliță și Ștefan Laday (referințe la legislațiunile din Bucovina și Ardeal), Eugen Decusară (jurisprudența), Tipografia „Curierul Judiciar”, București, 1925, p. 287-289. În același sens: Vintilă Dongoroz, *op. cit.* (reeditare), 2000, p. 263, 267-268; Virgil Rămureanu, *Concursul de infracțiuni în reglementarea noului Cod penal*, R.R.D. nr. 9/1968, p. 21; Rodica Mihaela Stănoiu, Ioan Griga, Tiberiu Dianu, *Drept penal. Partea generală* (note de curs), Ed. Hyperion XXI, București, 1992, p. 111-112; Lidia Barac, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Universitatea „Eftimie Murgu”, Reșița, 1994, p. 152; Constantin Bulai, *Manual de drept penal, partea generală*, Ed. All, București, 1997, p. 494; Ioan Griga, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Fundației